

Det var en gång...

TRE SAGOR OM JAKTEN PÅ EN ARTIKEL

Linda Trygg och Per Egevad

Sagan om då – tiden för millennieskiftet

Den här sagan börjar vid den tiden då *Malmö universitet* kallades för *Organisationskommittén för Malmö högskola* eller *Malmö högskola*. Vi som berättar, vi var med redan från början. Ja, från den tiden då det var svårt att få tag i en vetenskaplig artikel.

Ska du hitta en vetenskaplig artikel måste du först söka i ett eller flera register, som beskriver artiklar på olika vis med hjälp av så kallade ämnesord. Om du har tur kan registret ligga i en databas på nätet. Men det är nästan lika bra om den finns på en CD-romskiva. Sista utvägen är att leta i bibliotekets tryckta register, ja i böcker. När du väl har hittat några artiklar du vill titta på, då får du först ta en penna och skriva ner alla uppgifter på ett papper.

Nu är det dags att leta fram artikeln. Oftast finns artikeln i en tidskrift, då gäller det att lokalisera själva tidskriften i bibliotekets samlingar. Först går du till bibliotekets katalog. Finns tidskriften i tryckt form på biblioteket? Gör den inte det, då är det dags att läsa bibliotekets tidskriftslistor, både listan för de tryckta och för de

elektroniska tidskrifterna. Har du tur finns tidskriften i någon av bibliotekets fulltextdatabaser via Internet. Näst bäst är att tidskriften finns i tryckt form i biblioteket eller i bibliotekets magasin. Om den finns i magasinet, fyll i en beställningsblankett, så vandrar en av assistenterna ut till magasinet och hämtar fram tidskriften.

Ingen träff? Då får du fylla i en pappersblankett med alla uppgifter du skrev ner då du sökte upp artikeln.

Beställningssedeln finner sin väg till fjärrlånebibliotekarien efter ett tag, bibliotekarien söker efter tidskriften, först i papperslistan och sedan i katalogen. Därefter kollar bibliotekarien i ämnesdatabaser där artiklarna skulle kunna finnas. Har vi direktaccess, eller finns de i pappersform? Då får du till svar, att du själv får hämta tidskriften, digitalt eller fysiskt. Hittar inte bibliotekarien artikeln? Då kollar bibliotekarien i Libris efter vilka bibliotek som kan ha tidskriften och beställer en artikelkopia från ett bibliotek som det finns avtal med. Om tidskriften är svår att hitta i Sverige, så kanske artikeln beställs från Tyskland, där man har en effektiv beställningstjänst.

Hur som helst, om bibliotekarien hittar artikeln, då beställs en tryckt kopia som kommer till biblioteket och du får hämta den där.

Sagan om nu – anno 2023

Du letar upp något intressant, antagligen i en sökruta på bibliotekets webbsida, eller i en databas du väljer i bibliotekets utbud.

Du söker efter ett ord, nyckelord i databasens register eller i databasens fulltexter. Det dyker upp en intressant artikel i listan som visas på skärmen, du klickar på en länk som finns under beskrivningen. Nu kommer du direkt till artikeln från databasen eller från tidskriften.

Hittar du inte artikeln - då beställer du den med ett klick efter att du fyllt i dina personuppgifter.

Bibliotekarien kollar lite snabbt om du gjort rätt, beställer artikeln och den kommer elektroniskt till biblioteket, därefter får du en papperskopia hemskickad.

Vad hände egentligen däremellan?

Det verkar ju vara mycket lättare att söka och hitta artiklar idag jämfört med början av 2000-talet. Egentligen börjar det redan med det nya bibliotekssystemet. Vi skulle nu kunna göra en lång exposé över systemutvecklingen i biblioteksvärlden, men det orkar ingen läsa. Nä, det är nog bättre att vi lyfter fram några milstolpar som förändrar allt, eller åtminstone gör det väldigt mycket enklare att söka och få tillgång till artiklar och böcker.

Plats på scen för **Proxyservern** – milstolpe nummer ett! Den gör debut på biblioteket 2002 och är hett efterlängtat av både studenter och personal. Kanske har du

inte tänkt att du längtar efter just en proxyserver, men du vill kunna använda biblioteket när du själv vill. För proxyservern är räddningen för alla som inte kan (eller vill) ta sig till biblioteket eller som vill söka och läsa artiklar och e-böcker när biblioteket inte är öppet. Med proxyservern loggar du in i bibliotekets databaser och visar att du är en betrodd person, det vill säga student eller personal på lärosätet. Sedan har du tillgång till innehållet i bibliotekets databaser även utanför campus. Så nu kan du vara hemma eller i någon annan del av världen och ändå kunna använda bibliotekets resurser.

Det här verkar ju vara en fantastisk milstolpe, finns det verkligen någon annan i samma klass? Som av en händelse så gör det faktiskt det.

Får vi nu presentera **Länkservern** – milstolpe nummer två! Här är det dock inte kärlek vid första ögonkastet, faktum är att vi först inte förstår vad den där länkservern egentligen är för system och vad den ska vara bra för. Men alla måste ju få en chans och vi börjar lägga in länkar till länkservern i bibliotekets databaser. Och då börjar det hända saker, oväntat bra saker. Helt plötsligt är bibliotekets databaser och andra söksystem sammankopplade och med hjälp av länkservern kan du enkelt se om biblioteket har tillgång till artikeln i fulltext och sedan länkas vidare till artikeln. Nu behöver du inte längre fundera på vilka databaser som har artiklar i fulltext. Du kan starta din sökning i en referensdatabas, en databas utan fulltexter, och med hjälp av länkservern bli länkad direkt till texten som finns på en annan plats. Du kan också söka i Google Scholar och snabbt få tillgång till artikeln via länkservern.

Sedan har vi en tredje och sista milstolpe på systemfronten. Den är inte riktigt i samma odiskutabla klass som de andra två, men självklart måste vi ändå lyfta

Samsökningen! I tidernas begynnelse, det vill säga i början av 2000-talet, är du tvungen att söka i varje databas för sig när du letar artiklar och böcker. Det kan bli många databaser att söka i. Vore det inte bra om du skulle kunna söka samtidigt i flera databaser? Så tänker både vi och våra användare och den tanken är vi inte ensamma om. För kring 2005 dyker det första systemet för samsökning upp på biblioteket och helt plötsligt kan du söka nästan allt i ett system. Det här är väl toppen, eller?

Proxyservern och Länkservern är stabila kompanjoner sedan länge. Samsökningen är däremot inte alltid den perfekta partnern. Flera system har passerat revy, något har varit för långsamt, ett annat för dåligt uppdaterat.

Bibliotekets förväntningar på samsökningen är stora, bibliotekets böcker ska vara lätta att hitta och det ska också vara möjligt att göra avancerade sökningar inom ett visst ämnesområde. Ibland önskas bara träffar på tryckta böcker och ibland får det absolut inte vara med några e-böcker. Nä, det är inte alltid lätt att vara ett samsökningssystem. Men även om det inte är det perfekta systemet skulle biblioteket ha svårt att klara sig utan det. Idag är samsökningen den första vägen in till bibliotekets resurser och en startpunkt för att söka och få access till nästan hela bibliotekets utbud på ett och samma ställe.

Det är tre milstolpar som på olika sätt gör det väldigt mycket enklare att söka och få tillgång till artiklar och böcker. Proxyservern och Länkservern, två system som inte gör så stort väsen av sig. Samsökningen, ett system där det finns en del att förbättra. Men om något av dem slutar att fungera, då märks det omedelbart.

Sagan om en nära framtid?

I den nära framtiden har vi en ny värld, där det inte är de specifika artiklarna du söker efter. Istället söker du efter själva ämnet i FullTextReader™ (FTR) som är ett vetenskapssystem som har läst alla gamla och nya artiklar. Vetenskapssystemet gör en sammanställning av tidigare kunskaper utifrån din ställda fråga.

Sökresultatet används sedan för att skapa nya metoder och koncept samt ta fram nya forskningsdata. Du bygger på så vis vidare på den gamla kunskapen du hämtat in. Ditt första steg efter din utforskning är sedan att registrera forskningskonceptet som bland annat består av frågeställning, metod och den nya forskningsdatan som genererats. Detta görs då i SweResearchConcepts™ (SRC). Här finns även den forna tjänsten SwePub med på ett hörn med sina historiska artiklar.

Efter registreringen ska det som förr i tiden kallades en vetenskaplig artikel produceras. Du matar då in dina frågeställningar, metoder, forskningsdata samt fakta från din FullTextReader™-sökning i den andra delen av vetenskapssystemet, FullTextWriter™ (FTW). Artikeln skapas nu av denna AI-tjänst och efter ditt godkännande publiceras den i SweOpenAccess™ (SOA). Därefter suggs artikeln automatiskt upp i tjänsten FullTextReader™.

Din meritering som forskare utgår nu från vilka forskningskoncept och metoder som du har varit med om att ta fram samt kvaliteten på den framtagna forskningsdatan.

Hur är nu denna sköna nya värld möjlig? Jo, några framtida milstolpar har lagt grunden till dessa omvälvande förändringar.

Den första milstolpen är FullTextWriter™, en del av det nya vetenskapssystemet. Nu behöver du inte skriva ihop

artikeln själv längre, den biten låter du FullTextWriter™ sköta. Istället har du fullt fokus på själva forskningen – ta fram metoder och koncept, göra undersökningar samt samla data. Sedan ser du bara till att FullTextWriter™ har ditt framtagna forskningsunderlag som grund för att skapa artikeln.

Nästa milstolpe har många längtat efter länge och nu är den äntligen här. Alla vetenskapliga publikationer är öppettillgängliga. Open Access™ har blivit det nya normala, SweOpenAccess™ är en del av denna internationella rörelse. Nu behövs ingen proxyserver längre, alla når allt oavsett var man befinner sig. Länkningen till publikationer sköts av en AI-länkserver helt utan någon inblandning av biblioteket.

Och när alla publikationer är fritt tillgängliga, ja, då ändras fokus från det som tidigare var slutprodukten, det vill säga forskningspublikationen, till det som ligger till grund för artikeln. Nu har en tredje milstolpe sett dagens ljus, det nya systemet ResearchConcepts™, där forskarna registrerar sina forskningskoncept, forskningsmetoder och forskningsdata.

Den fjärde och sista milstolpen är FulltextReader™, den andra delen i det nya vetenskapssystemet. Äntligen ett söksystem som stödjer forskningen fullt ut. Med AI som grund ger sökningar i systemet alltid rätt kunskap.

Häng med till nästa sida!

